

# CRÒNICA D'UNA GUERRA: L'ESCALA, ENTRE LA REVOLUCIÓ I LA GUERRA (1936-1939)

## Introducció

La Guerra Civil espanyola va començar el 18 de juliol del 1936 al Protectorat del Marroc, amb el *pronunciamiento* de les tropes comandades pel general Franco contra el legítim Govern de la Segona República. Ràpidament, aquest aixecament militar es propagà per tot el territori. Després de quatre dies, els generals sollevats aliats de Franco -Mola, Queipo de Llano, Fanjul i Goded- van aconseguir implantar el seu domini en diverses zones del centre-oest peninsular: la meitat d'Aragó, Navarra, Àlava, Lleó, Castella la Vella, Càceres i Galícia; en parts reduïdes d'Andalusia com Sevilla, Cadis, Granada i Còrdova, i també en els arxipèlags canari i balear.

Tanmateix, no tot l'exèrcit va donar el seu suport al sollevament. Una part es va mantenir fidel a la República i va aconseguir aturar la rebel·lió amb la col·laboració de les milícies dels partits, especialment les del PCE, PSOE i POUM, com també de les organitzacions sindicals de la CNT i la UGT, sota el comandament de líders tan destacats com Durruti o militars fidels a la República com Pérez Farràs i el general Miaja. Els territoris que van quedar sota domini republicà es dividien en dues gran zones: una d'interconnectada, que incloïa Madrid, Catalunya, Badajoz, la Manxa i la costa Mediterrània fins a Màlaga, i una altra al nord, que restà aïllada i que anava des del País Basc fins a Astúries. Aquesta escissió de la península, resultant del cop d'estat dels militars insurgents, va determinar i propiciar un desenvolupament diferent al llarg de la guerra en els territoris dominats per ambdós bàndols.

En el cas particular de Catalunya, com és sabut, la insurrecció militar fracassà per la fidelitat d'un sector de l'exèrcit i la col·laboració de les milícies obreres. Tanmateix, aquesta "aliança" va esquarterar les estructures de l'Estat, perquè significà l'inici d'un procés revolucionari, polític i social, a la rereguarda del bàndol republicà. Les manifestacions d'aquest procés van ser diverses: aparició de les milícies com a principal força de combat; creació dels comitès antifeixistes el poder dels quals rivalitzava amb les autoritats republicanes; execucions i detencions de religiosos i de persones considerades afins al cop d'estat;

col·lectivititzacions de fàbriques i de determinades activitats econòmiques; incautacions de béns, etc. Tots aquests processos endegats des de l'inici mateix del conflicte bèl·lic van provocar fortes desavinences en les relacions entre el front, les institucions republicanes i la revolució a la rereguarda. Aquesta manca d'unitat d'acció en el bàndol republicà va ser una de les causes que va condemnar al fracàs la defensa de la Segona República. L'Escala, en aquest sentit, no en va ser cap excepció.

## L'esclat de la Guerra Civil a l'Escala

A l'Escala, la notícia sobre la insurrecció militar va arribar per ràdio el dissabte 18 de juliol. Els pescadors, preocupats per les alarmants notícies, es quedaren en terra. L'endemà, diumenge, ateses aquelles excepcionals circumstàncies, es suspengué el partit de futbol que havien de disputar els equips del Girona i l'Escala. La sessió cinematogràfica de la tarda del cinema Pequín també es va anul·lar. A la cartellera hi posava: "*Sessió suspesa pels gravíssims successos que viu el país*"<sup>1</sup>. Aquell mateix dia, grups d'homes armats es van organitzar sota la batuta de Sidon Pascual per començar a patrullar pels carrers del poble i establir controls de vigilància a les entrades i sortides de la població. Per la seva part, els membres de la Guàrdia Civil rebien l'ordre d'abandonar el poble i replegar-se a la Bisbal.

El dilluns 20 de juliol l'Ajuntament, que estava integrat en aquells moments per l'alcalde Josep Figueras Fontdevila i pels consellers Arquímedes Ballester Gelada, Marcel Vilabré Sureda, Josep Oriol Roca, Lluís Sureda Paradís, Josep Payet Farrés, Carles Sureda Vinyals, Josep Leonart Artigas i Joan Callol, va veure com es constituïa i es presentava davant d'ells un comitè antifeixista<sup>2</sup>, format bàsicament per membres de la CNT i la FAI, que escapava del control institucional dels

<sup>1</sup> COLOMEDA, LLUIS. "Dies de ferro i foc" a *L'Escalenc*, nùms. 350 a 354, juliol a novembre de 2009.

<sup>2</sup> Per a més informació sobre el comitè antifeixista escalenc, vegeu VILA Mercè. *L'Escala. 1931-1947 (República - Guerra Civil-Postguerra)* Ajuntament de l'Escala, 1994.